

TOM EGELAND

Het evangelie van Lucifer

Vertaald uit het Noors door
Annelies de Vroom

DE GEUS

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij een bijdrage van
NORLA (Oslo)

De citaten uit de Bijbel zijn afkomstig uit de *Nieuwe Bijbelvertaling*,
Querido, Amsterdam 2004

Oorspronkelijke titel *Lucifers evangelium*, verschenen bij H. Aschehoug
& Co., Oslo

Oorspronkelijke tekst © H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS, Oslo,
Noorwegen 2009, 2010

Nederlandse vertaling © Annelies de Vroom en De Geus BV, Breda 2011
Omslagontwerp Mijke Wondergem

Omslagillustratie © Roy Bishop/Arcangel Images/HH

ISBN 978 90 445 1674 6

NUR 331

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV,
Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.
Internet: www.degeus.nl.

Wilt u het gratis magazine *Geuzennieuws* met informatie over onze
nieuwe uitgaven ontvangen, ga dan naar www.degeus.nl en meld u aan.

EERSTE DEEL

De dienaren van Satan

Minder walgelijk maar net zo gruwelijk, ja, misschien nog wel erger is de sekte met zijn offers aan de hemel.

Het belangrijkste dogma in hun leer is de mystieke opvatting dat je slechts over kunt gaan tot de zaligheid als je boete hebt gedaan voor je zonden door een pijnlijke dood, of die dood nu vrijwillig geschiedt of door een helpende hand van een ander.

LEOPOLD VON SACHER-MASOCH

RUSSISCHE SEKTE (1890)

Caedite eos! Novit enim Dominus qui sunt eius.

Dood hen allen! De Heer zal de zijnen herkennen.

ARNAUD AMALRIC (1209)

I: De mummie

Kiev

9 mei 2009

1

De mummie grijnsde als een gedrocht naar me.

De eeuwen hadden de hoofdhuid naar achteren getrokken en het gebit, dat eruitzag als een reeks slagstanden, blootgelegd. Het tandvlees en de neus waren verdroogd. De strakke lippen en de ingevallen oogkassen – ovaalvormig, katachtig, niet echt menselijk – gaven het gezicht een grimmig, beestachtig uiterlijk.

‘Wie was hij?’ fluisterde ik.

‘Een monnik? Een pelgrim?’

‘Hij ziet eruit als een vampier.’

Conservator Taras Koroljov sloeg een kruis. ‘Sommige lijken verdrogen op deze manier. Door de natuurlijke balseming blijft er een angstaanjagend monster over.’

Uit de hoofdtunnel, van achter de rood-witte linten en de houten afzettingen, klonk het gemompel van de toeristen. Om de verborgen grafkamer te bereiken, was de conservator me voorgegaan door honderden meters smalle, stenen tunnels. Koroljov was een klein, dik mannetje met kogelronde ogen en een blik die je de indruk gaf dat hij voortdurend op het punt stond een fenomenale ontdekking te doen. Als conservator van het Pechersk Lavramuseum in Oekraïne was hij het gewend omgeven te zijn door doden. In de diepe catacomben, de witgekalkte monnikencellen en grafkamers van het holenklooster sliepen monniken en heidenen hun eeuwige slaap. De lijken in het stelsel van gangen en grotten waren door de eeuwen heen gemummificeerd door de koude, droge lucht.

Niemand, noch van het klooster, noch van het museum, kende deze monnik. Vier studenten die bezig waren met het gebruikelijke onderhoudswerk, hadden de grafkamer ontdekt achter een stenen muur die zich achter een altaar bevond aan het eind van een doodlopende tunnel.

Een gemummificeerd lijk. Een monnik.

In zijn handen, die zo brandmager waren dat ze op de klauwen van een reptiel leken, hield de monnik een opgerold manuscript vast.

2

Een bagatel is nooit onbeduidend. De vleugelslag van een vlinder kan een orkaan veroorzaken. Een sneeuwvlok uit balans kan het begin zijn van een lawine. Zo leggen wiskundigen het merkwaardige feit uit dat zelfs piepkleine variaties in de startwaarden van dynamische systemen een enorm effect kunnen hebben.

Ik was zelf zo'n variatie in de startwaarden.

Toen conservator Koroljov een week geleden met de telefoon in zijn hand in zijn kamer stond, stond hij op het punt een serie gebeurtenissen in gang te zetten waarvan hij de reikwijdte uiteraard nooit kon vermoeden. Er was een half uur verstreken sinds hij het manuscript voorzichtig tussen de beenderen van de mummie had weggehaald. De hoorn was klam geworden in zijn hand. Wie moest hij bellen? Zijn chef, de alcoholist? De politie? Als het lijk het slachtoffer was geweest van een misdrijf – en was ingemetseld om die misdaad te verbergen – dan was de moord eeuwen geleden gepleegd. De archeologische dienst? Wie zou deze zaak met de gepaste aandacht onderzoeken? Wie moest hij beslist waarschuwen? Wie kon hij vertrouwen?

Hij belde mij. Een bagatel, een bleke, onbeduidende sneeuwvlok, een piepkleine variatie in de startwaarden. Een onaantrekkelijke archeoloog in een klein kamertje op de universiteit van Oslo.

Ik herinner me dat ik beleefd luisterde toen Taras Koroljov

zich voorstelde en vertelde over zijn vondst. Hij had een prettige bariton: 'Kunt u naar Kiev komen, mister Beltø?'

'Ik ben archeoloog, geen paleograaf.'

'Uw ervaring met oude manuscripten zegt genoeg.'

'U moet contact opnemen met een expert. Ik heb op IJsland een vriend, ik kan u zijn nummer geven, hij is een voortreffelijke ...'

'Bjørn Beltø, u was toch degene die het handgeschreven manuscript over Jezus Christus heeft gevonden?'

'Dat is tien jaar geleden. En strikt genomen heb ik het niet gevonden. Ik heb er alleen op gepast.'

'En hebt u niet het papyrusmanuscript van het onbekende zesde boek van Mozes ontdekt?'

'Puur geluk!'

'... en de mummie van Mozes?'

'Nou, de persoon die mij ...'

'U bent veel te bescheiden, mister Beltø. Ik heb over u gelezen. In de kranten. In de internationale archeologische tijdschriften. Over die andere manuscripten die u hebt gevonden. Over hoe vasthoudend u bent.'

'Vasthoudend? De meeste mensen zullen zeggen dat ik onuitstaanbaar koppig ben.'

'Wilt u mij helpen?'

'Het spijt me. U moet iemand anders zoeken!'

Ik heb nooit streng vastgehouden aan mijn principes.

3

Achter een altaar, dat de grafkamer verborgen had gehouden, lag de mummie naakt op een stenen bank. Pas na de val van het communisme was men begonnen om de lijken te bedekken.

'Wil de overheid echt dat ik me ontfarm over het manuscript?' vroeg ik.

'Men is alleen geïnteresseerd in de mummie, niet in het manuscript.' De conservator grijnsde op een manier die deed den-

ken aan de grimas van de mummie. ‘Mijn chefs zijn al aan het ruziemaken wie formeel de verantwoordelijkheid krijgt over de mummie en de financiering van het onderzoek. Uitgaande van de plek van de grafkamer en de ouderdom van het altaar, denken we dat deze monnik nog ouder is dan Sint-Nestor de chroniqueur, die hier in 1114 te ruste is gelegd. Mijn chefs zullen de manuscriptrol in een archiefkast stoppen bij alle andere teksten die nog steeds niet zijn bestudeerd.’

Hij gebaarde naar het opgerolde manuscript dat de dode tegen zijn borst gedrukt hield. ‘Ik heb het vervangen door een tekst uit dezelfde eeuw. Een manuscript dat ik uit het archief heb gehaald.’

4

De originele perkamenten lagen op een lichtbak in de kamer van de conservator. Iedere bladzijde was symmetrisch verdeeld in twee kaarsrechte kolommen die langs onzichtbare lijnen liepen.

‘Dit deel van het perkament’, conservator Koroljov wees naar de rechterkolom, ‘is beschreven met tekens die ik nog nooit heb gezien. De linkerkolom is geschreven in spijkerschrift. Dat handschrift is vijfduizend jaar geleden ontwikkeld in Mesopotamië, naar men aanneemt vanuit het beeldschrift dat in Sumerië en Babylonië werd gebruikt om kleitabletten te schrijven. Laten we er even van uitgaan dat dit een kopie is van een kleitablet. Voordat het manuscript tekstueel – filologisch, semantisch, paleografisch en linguïstisch – is onderzocht, blijft het allemaal puur giswerk. Als de tekst gekopieerd is van een kleitablet, weten we nog steeds niet hoe oud het origineel is. Als het leer is gedateerd door middel van de C14-methode weten we in elk geval hoe oud het perkament zelf is.’

Ik tilde een hoek op en betastte die voorzichtig met mijn vingertoppen. ‘Wat voor soort perkament is dit?’

‘Onmogelijk te zeggen na al die jaren.’

‘Voel eens! Het leer voelt zo zacht aan, het lijkt wel nieuw. Het

zou stijf en droog moeten zijn. Het is honderden jaren opgerold geweest en toch rolt het soepel uit tot een glad vel, bijna zonder vouw of scheur.'

'Ik weet helemaal niets over de manier waarop men in zuidelijke landen dierenvelen prepareerde.'

'Die onbekende tekens in de rechterkolom, uit welke taal komen die?'

'Geen idee.'

'Uit het Arabisch?'

'Nee, Arabisch zou ik herkennen. Die symbolen zouden wiskundige formules kunnen zijn. De Babyloniërs hebben een paar eeuwen voor Christus geavanceerde mathematische principes ontwikkeld. Maar de decoratie brengt me in verwarring.'

'Waarom?'

'Dit triquetrateken bijvoorbeeld,' met een vingertop tikte hij op een symbool boven aan het perkament, 'wordt niet in verband gebracht met het oude Mesopotamië. En dit', hij wees op een decoratie van een pauw, 'is niet zomaar een vogel.'

Ik bestudeerde de tekening van de vogel met om hem heen een halve cirkel van staartveren.

'De pauw', zei conservator Koroljov, 'is een oud symbool dat meestal in verband wordt gebracht met de Koerdische sekte van de Yezidi's. Zij aanbidden nog steeds de pauw. Ze zien hem als een gevallen engel. In hun religie symboliseert hij een demiurg, een lageregeplaatste god die de kosmos heeft geschapen. De vogel heet Melek Tawus. Die naam heeft verschillende betekenissen. Engel van God is daar een van. Pauwengel. Maar de sekte is omstreken. Christenen en moslims hebben een heel andere opvatting over de religie van de Yezidi's. Zij leggen het pauwsymbool en het ontstaan van Melek Tawus op een andere manier uit. Ze hebben Melek Tawus ook andere namen gegeven.'

'Zoals?'

'Shaitan. Klinkt dat bekend?' Hij knipperde even met zijn ogen en knikte nadenkend alsof hij antwoord gaf op een vraag die ik niet had gesteld. 'Shaitan is de Arabische naam voor Satan.'

Kijkend uit het raam van Koroljovs kamer zag ik het goud van de spitsen, de torens en de uivormige koepels blinken. Ieder jaar gaan duizenden orthodoxe pelgrims op pelgrimage naar Pechersk Lavra in de hoop de ademtocht van Gods nabijheid te voelen. Terwijl Koroljov koffie inschonk, staarde ik naar de kathedraal en de klokkentoren en naar de myriade van kerken en monumenten. Ik zie de mummie in de grafkamer voor me, de catacomben met de kapellen en oneraardse kerken. In korte bewoordingen schetst Koroljov wat er zal gebeuren als hij de voorgeschreven procedures strikt volgt: niets, er zal helemaal niets gebeuren.

Behalve veel bureaucratische rompslomp en formaliteiten. Voor conservator Koroljov was het bijna een obsessie geworden om te voorkomen dat er rond de mummie een vruchteloze bureaucratische strijd tussen musea, kerkelijke instituties en de overheid zou losbarsten. Eeuwenlang hadden monniken in Pechersk Lavra talrijke religieuze teksten verzameld en gekopieerd. Maar met welk resultaat? Ze lagen nog steeds opgeslagen in de archieven van het museum. Na de revolutie in 1917 werd de verzameling doodgezwegen. Gedoemd tot de vergetelheid. De communistische overheid was niet geïnteresseerd in wetenschappelijk onderzoek naar christelijke geschriften. Later kampte het onderzoek met gebrek aan geld, machtsstrijd en bureaucratie.

‘Om het manuscript recht te doen,’ zei hij, ‘dient het onderzocht te worden. Gedateerd te worden door middel van de C14-methode. Te worden vertaald, geïnterpreteerd en in een grotere context geplaatst. We hebben daar de middelen niet voor.’

‘Ik begrijp nog steeds niet wat mijn rol daarin is.’

‘Ik wil dat jij het manuscript meeneemt naar het Westen! Ik wil dat je het onderzoekt met de middelen en kennis die jij en je collega’s hebben.’

‘Maar wat vindt de Oekraïense overheid ervan dat een buitenlandse wetenschapper een dergelijk manuscript mee het land uit neemt?’

Hij keek me lang aan.

‘Nee!’ riep ik uit.

‘Begrijp je nu waarom ik je heb gebeld, Bjørn Beltø? Jou en niet iemand anders?’

‘Je kunt me dat niet vragen!’

‘Een manuscript als dit verdient het om onderzocht te worden. Op een vakkundige manier.’

‘Je wilt dat ik het Oekraïne uit smokkel?’

‘Je bent niet zoals de meeste andere mensen. Je bent een pragmaticus. Je bent geen formalist en bureaucraat. Je bent een echte wetenschapper, Beltø. Je bent nieuwsgierig. Je wilt alles weten.’

‘Je kunt me niet vragen een manuscript het land uit te smokkelen.’

Maar dat kon hij wel.

En ik heb het gedaan.

Het lot is een web van draden – zichtbare en onzichtbare – die elkaar kruisen in een patroon dat we meestal pas zien als het te laat is. Toen ik op het vliegveld afscheid nam van Taras Koroljov was dat de laatste keer dat ik hem zag.

Net als anderen die onverwacht werden meegetrokken in de maalstroom van het manuscript, werd hij een paar weken later vermoord.